МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціально-психологічної освіти та фізичної культури
Кафедра соціальної педагогіки, соціальної роботи та консультування

Допущено до захисту
«_____» _____ 202__ р.
В.о. зав. кафедри
соціальної педагогіки, соціальної роботи та консультування
_____ Галина БОНДАРЕНКО

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
«РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗАСОБАМИ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ»

Виконала: здобувачка вищої освіти
ІІІ курсу Р/30 групи очної (денної) форми навчання,
спеціальності 231 «Соціальна робота»
Освітня програма «Соціальна робота»
Радощук Ірина Володимирівна
Науковий керівник: д.пед.н., проф.
Коляда Наталія Миколаївна

Умань − 2026 року

Анотація

У дослідженні на основі аналізу теорії і практики соціальної роботи визначено ефективні шляхи розвитку соціального підприємництва засобами молодіжної роботи.

Методи дослідження: теоретичні – порівняльний аналіз наукових джерел для визначення основних понять та вивчення теоретичних основ проблеми дослідження; емпіричні – задля визначення ефективних шляхів розвитку соціального підприємництва засобами молодіжної роботи; включене спостереження, опитування та бесіди з молодими людьми.

Перспективи подальших наукових досліджень доцільно спрямувати на формування комплексної екосистеми підтримки молодіжного соціального підприємництва, що охоплює нормативно-правове регулювання, а також освітні й фінансові інструменти, що створює передумови для забезпечення сталого розвитку цього сектору в Україні.

Ключові слова: соціальна робота, соціальне підприємництво, соціальне молодіжне підприємництво, молодь, молодіжна робота, молодіжне безробіття, соціальне підприємство.

Abstract

The study, based on the analysis of the theory and practice of social work, identifies effective ways to develop social entrepreneurship through youth work.

Research methods: theoretical – comparative analysis of scientific sources to identify basic concepts and study the theoretical foundations of the research problem; empirical – to identify effective ways to develop social entrepreneurship through youth work; includes observation, surveys and conversations with young people.

It is advisable to direct the prospects of further scientific research towards the formation of a comprehensive ecosystem of support for youth social entrepreneurship, covering regulatory and legal regulation, as well as educational and financial instruments, which creates the prerequisites for ensuring the sustainable development of this sector in Ukraine.

Key words: social work, social entrepreneurship, social youth entrepreneurship, youth, youth work, youth unemployment, social enterprise.

ЗМІСТ

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ 9

1.1. Поняття та сутність соціального підприємництва 9

1.2. Законодавче забезпечення соціального підприємництва в Україні ….. 13

1.3. Міжнародний досвід соціального підприємництва ……. 18

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗАСОБАМИ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ ……..….. 26

2.1. Молодіжна робота як ефективний ресурс розвитку соціального підприємництва ……..……... 26

2.2. Соціальне підприємництво як інструмент сприяння соціальній інтеграції молоді ……. 34

2.3. Соціальні молодіжні підприємства України: практичний досвід ……..…… 40

ВИСНОВКИ 48

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 53

ДОДАТКИ ……..……. 59

ВСТУП

Актуальність теми. Реалізація державної молодіжної політики є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави. Особливої актуальності набуває питання розроблення та впровадження інноваційних технологій роботи з різними категоріями молоді, а також удосконалення нормативно-правового забезпечення державної соціальної молодіжної політики. Розгляд молоді як об'єкта національно-державних інтересів і як одного з ключових чинників соціально-економічного розвитку держави та суспільства знаходить своє відображення в системі законодавчих актів і урядових програм.

В Україні основні аспекти соціальної молодіжної політики, молодіжної роботи регламентують закони та нормативно-правові акти, а саме: Стратегія розвитку державної молодіжної політики до 2030 року, Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021–2025 роки, програма «Молодіжний працівник» (2014), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі» (2017), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції підтримки та сприяння розвитку дитячого громадського руху в Україні» (2018), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів на 2019–2022 роки з реалізації Концепції підтримки та сприяння розвитку дитячого громадського руху в Україні» (2019), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021–2025 роки» (2020), Закон України «Про основні засади молодіжної політики» (2021) та ін. [10]

Молодіжна робота – перспективна сфера професійної діяльності з молоддю, що потребує розвитку підготовки та сфери працевлаштування молодіжних працівників, рівня популяризації молодіжної роботи в усіх областях, містах України.

У Законі України «Про основні засади молодіжної політики» (2021) визначено, що «молодіжна робота – це «діяльність, спрямована на залучення дітей та молоді до суспільного життя, що здійснюється дітьми та молоддю, разом з дітьми та молоддю або в інтересах дітей та молоді за допомогою інструментів спільного прийняття рішень; суб'єкти молодіжної роботи – фізичні особи, фізичні особи – підприємці, юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, що здійснюють молодіжну роботу. До суб'єктів молодіжної роботи належать, зокрема, молоді особи, молодіжні та дитячі громадські об'єднання, інші громадські об'єднання, молодіжні ради, органи (організації) учнівського та студентського самоврядування, молодіжні центри, молодіжні працівники, радники з питань молоді, благодійні організації, неформальні молодіжні об'єднання» [10].

Відповідно до термінології Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти молодіжну роботу визначено як інструмент для особистого розвитку, соціальної інтеграції та активного громадянства молодих людей.

У науково-практичному, науково-методичному доробку питання розвитку молодіжної роботи, молодіжної політики, молодіжного руху презентовані у різноаспектних міждисциплінарних дослідженнях, що свідчить про зацікавленість науковців, теоретиків і практиків до означеної проблеми (Н. Дзюба, О. Лісовець, Н. Коляда, О. Кравченко, Н. Левченко, Н. Павлик, І. Пєша, О. Ярема та ін.).

Однак, недостатньо розкритим залишається питання особливостей та перспектив розвитку молодіжної роботи як ефективного ресурсу розвитку соціального підприємництва – форми підприємницької діяльності, орієнтована на досягнення соціального та/або екологічного ефекту, що забезпечується через поєднання підприємницької, соціальної та екологічної складових.

Розвиток соціального підприємництва повною мірою узгоджується зі стратегічними пріоритетами розвитку України. Соціальне підприємництво створює передумови для розв'язання окремих соціальних проблем за умов мінімального втручання держави та без залучення значних обсягів бюджетних ресурсів. Основними мотиваційними чинниками діяльності соціальних підприємців виступають їхні особисті переконання та цінності, індивідуальний життєвий досвід, а також високий рівень соціальної відповідальності.

Важливим сегментом в системі соціальних підприємств є молодіжне соціальне підприємництво – форма соціального підприємництва, ініційована та керована молоддю , спрямоване на розв'язання актуальних проблем суспільства, таких як безробіття серед молоді, інтеграція вразливих груп, екологічні ініціативи та розвиток локальних громад.

Актуальність наукової проблеми, потреба у розв'язанні виявлених суперечностей, актуальність і недостатність наукового опрацювання проблеми зумовили вибір теми бакалаврської роботи – **«Розвиток соціального підприємництва засобами молодіжної роботи».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Бакалаврська робота виконана відповідно до наукової теми кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Актуальні проблеми соціально-педагогічної теорії та практики (№ 0111U007547)».

Мета дослідження – на основі аналізу теорії і практики з проблеми дослідження визначити ефективні шляхи розвитку соціального підприємництва засобами молодіжної роботи.

Відповідно до мети було визначено такі **завдання дослідження:**

1. На основі теоретичного аналізу проблеми дослідження узагальнити сутність поняття соціального підприємництва.

2. Проаналізувати міжнародний досвід соціального підприємництва.

3. Охарактеризувати молодіжну роботу як ефективний ресурс розвитку соціального підприємництва.

4. Розкрити особливості соціального підприємництва як інструменту сприяння соціальній інтеграції молоді.

5. Узагальнити практичний досвід діяльності соціальних молодіжних підприємств України.

Об'єкт дослідження – розвиток соціального підприємництва.

Предмет дослідження – ефективні шляхи розвитку соціального підприємництва засобами молодіжної роботи.

Методи дослідження: *теоретичні* – порівняльний аналіз наукових джерел для визначення основних понять та вивчення теоретичних основ проблеми дослідження; *емпіричні* – задля визначення ефективних шляхів розвитку соціального підприємництва засобами молодіжної роботи; включене спостереження, опитування та бесіди з молодими людьми.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що результати дослідження впроваджено у практику роботи Уманської філії Черкаського обласного центру Державної служби зайнятості, факультету соціальної та психологічної освіти, Молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини імені Павла Тичини. Матеріали дослідження (зокрема обґрунтовані ефективні шляхи розвитку соціального підприємництва засобами молодіжної роботи) можуть бути використані у діяльності державних та громадських структур у площині соціальної роботи у сфері молодіжного підприємництва.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідались на науково-практичних заходах: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Умань, 2025 р.), Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції з міжнародною участю «Просоціальна особистість у

гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти» (Умань, 2026), та ін.

Публікації. Положення магістерської роботи викладено у статті у збірнику наукових праць магістрантів факультету соціально-психологічної освіти та фізичної культури Уманського національного університету.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (всього 55 найменувань), 2 додатки на 9 сторінках. Загальний обсяг роботи складає 67 сторінок, основний текст – 52 сторінки.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Поняття та сутність соціального підприємництва

Соціальне підприємництво стає важливою темою у світі. Приклади організацій, які можуть одночасно вирішувати соціальні проблеми та генерувати дохід із застосуванням бізнесових методів, викликають повагу і бажання сприяти розповсюдженню подібних практик. Працюючи на перетині громадського та комерційного секторів економіки, такі підприємства створюють фінансову основу для соціальних проектів, працевлаштовують людей із вразливих груп населення і розвивають соціальні інновації у ринкових умовах. У деяких країнах вже існують цілі екосистеми соціального підприємництва, що включають освітні та фінансові програми, широке коло експертів, спеціальне законодавче регулювання [33].

Україна теж перебуває на шляху формування подібної екосистеми. В наявності численні міжнародні проекти підтримки соціального бізнесу, щораз більша кількість соціальних підприємств і популяризація програм формальної та неформальної освіти [33].

Відповідно до теми бакалаврської роботи одним із завдань дослідження є узагальнення поняття та сутності соціального підприємництва в теорії і практиці. За результатами теоретичного дослідження встановлено, що поняття «соціальне підприємництво» по-різному трактується в наукових джерелах.

Зокрема, соціальне підприємництво – це «бізнес, що фокусується на досягненні соціального та/чи екологічного ефекту від своєї діяльності, тобто розвивається шляхом співдії підприємницького, соціального та екологічного складників. При вдалому позиціонуванні, наявність соціального складника в бізнесі створює перевагу над конкурентами. Люди охочіше придбають соціальний товар чи послугу, адже знають, що витрачені кошти підуть на розв'язання важливої соціальної проблеми» [17].

Суб'єктом і провідником соціального підприємництва виступає соціальний підприємець. Якщо традиційні підприємці, як правило, оцінюють успішність своєї діяльності, орієнтуючись на прибуток, виручку (обсяг продажів) або вартість акцій, то для соціального підприємця головним критерієм успішності стає «соціальна віддача». Прибуток може братися до уваги, але не як самоціль, а як засіб для подальшого просування до досягнення соціальних або культурних цілей. Серед інших важливих ознак соціального бізнесу: інноваційність, самоокупність і фінансова стійкість, масштабованість і тиражованість [17].

У сучасному вигляді соціальне підприємництво виникло в 1980-ті роки і вступило в фазу бурхливого розвитку в 1990-ті, внаслідок комплексу причин, головними з яких називаються зростання і активізація некомерційних організацій, розвиток транспорту і інфраструктури, поява новітніх засобів зв'язку. Уявлення про соціальне підприємництво еволюціонує впродовж кількох десятиліть, паралельно з розвитком самої сфери діяльності. Не вирішеною залишається проблема точного визначення соціально-підприємницької діяльності [17].

Соціальні підприємства можуть приймати різні організаційно-правові форми: чисто некомерційні, чисто комерційні, різноманітні гібридні. Лідерами в області розвитку соціального підприємництва вважаються Велика Британія, США, Італія, Словенія, країни Скандинавії, Республіка Корея, Малайзія, Індія, Бангладеш, деякі країни Африки. Правовий статус соціальних підприємців в світі сильно різниться: від повної відсутності

визнання до створення унікальних корпоративних форм, найчастіше розроблених спеціально для потреб соціальних підприємців, передбачених законодавством деяких західних країн.

Згідно з деякими дослідженнями, суспільство містить дуже невелику кількість представників, що володіють особистими якостями і світоглядом, які необхідні соціальному підприємцю. Своєю чергою соціальні підприємці постають перед труднощами при взаємодії з суспільством і часто змушені виступати з компромісними ініціативами.

Соціальне підприємництво в Україні має свою, хоча й коротку, історію. Соціальні підприємства в нашій країні існують та здебільшого спрямовують свої зусилля на досягнення кількох цілей. Найбільш активно такі підприємства працюють над працевлаштуванням соціально вразливих груп населення (61 %); генеруванням прибутку для: підтримки діяльності організації (53 %), надання послуг певним групам населення (40 %), фінансування певних видів послуг (27 %). Вирішенням екологічних проблем, захистом довкілля опікується 3 % соціальних підприємств, 7 % – займаються іншими видами діяльності [8].

У Верховній Раді України зареєстровано законопроєкт «Про ветеранське підприємство» (реєстр. № 10258). Аналіз положень зазначеного документа дає підстави стверджувати, що ветеранське підприємство у концепції законотворців може розглядатися як окремий різновид соціального підприємництва.

Розвиток соціального підприємництва повною мірою відповідає стратегічним пріоритетам України. Більше того, соціальне підприємництво надає можливість вирішувати частину соціальних проблем з мінімальною участю держави та без витрати значних бюджетних коштів. Найбільшою мотивацією соціальних підприємців до реалізації такої діяльності є їхні власні переконання та цінності, власний життєвий досвід та соціальна відповідальність [16].

Правове закріплення могло б стати ключовим моментом у розвитку соціального підприємництва. Соціальне підприємництво сприяє суспільній консолідації, стабільності і сталому розвитку демократичних процесів в Україні. Отже, потрібно розробити та прийняти закон України про соціальне підприємництво, що має стати механізмом системної соціальної взаємодії держави, бізнесу та громадян [16].

З метою забезпечення комплексного аналізу та належного супроводу розвитку соціального підприємництва доцільним є розгляд можливості створення національного фонду підтримки соціального підприємництва, а також спеціалізованого центру науково-методичного забезпечення його функціонування та розвитку.

На думку науковців, на сучасному етапі державна політика соціального розвитку в Україні, незважаючи на поступові позитивні зрушення, є доволі суперечливою: «Через брак чітко визначеної стратегії та пріоритетів, потребу в економічній базі, надмірну заполітизованість українського суспільства чимало соціальних програм мають популістський, декларативний характер. Урахування найліпших прикладів світового досвіду з їх адекватною адаптацією до українських реалій дасть змогу виробити концепцію соціальної держави як основу для вдосконалення державної політики соціального розвитку і реального наближення України до європейських стандартів» [36, с. 14].

Довгострокова результативність і стійкість державної соціальної політики зумовлюють необхідність вибору найбільш оптимальної моделі державного управління, що відповідає сучасному рівню соціально-економічного розвитку держави. Саме на основі такої моделі формуються принципи регулювання підприємницької діяльності, визначаються завдання та функції державної політики, а також застосовуються відповідні механізми, методи, інструменти й засоби її реалізації. Це сприяє забезпеченню системності, керованості та безперервності державної соціальної політики.

1.2. Законодавче забезпечення соціального підприємництва в Україні

Соціальне підприємництво – це вид діяльності, що поєднує комерційну діяльність із соціальною місією, спрямованою на вирішення суспільних проблем.

Нормативно-правове забезпечення соціального підприємництва в Україна на сучасному етапі перебуває у фазі активного становлення. Станом на 2026 рік відсутній спеціальний комплексний закон, який би системно врегульовував зазначену сферу. Водночас спостерігаються ініціативи щодо його нормативного закріплення, а також триває розроблення та обговорення відповідних законопроєктів, спрямованих на інституціоналізацію соціального підприємництва.

Нормативно-правове забезпечення соціального підприємництва в Україна характеризується як етап формування цілісної інституційної бази регулювання відповідної сфери:

– відсутність спеціального законодавчого регулювання: на сучасному етапі в національній правовій системі не закріплено окремого нормативно-правового акта, який би містив легальне визначення соціального підприємства та визначав комплексний механізм його функціонування й державної підтримки.

– законопроєкт №14156: у 2025 році зареєстровано законодавчу ініціативу №14156, спрямовану на інституціоналізацію соціального підприємництва шляхом нормативного закріплення його правового статусу, організаційно-правових форм, а також інструментів державного стимулювання та підтримки.

– фрагментарність чинного правового регулювання: на даний момент діяльність соціальних підприємств здійснюється в межах загальних положень господарського законодавства, зокрема норм Закон України «Про підприємства в Україні» та Закон України «Про підприємництво», а також

інших суміжних нормативно-правових актів, які не враховують специфіки соціально орієнтованої підприємницької діяльності.

– механізми державної підтримки: державна політика у цій сфері реалізується переважно через розроблення підзаконних нормативних актів і програмних документів, спрямованих на вдосконалення інституційного середовища функціонування ринкових відносин та стимулювання розвитку соціально орієнтованого підприємництва.

У Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України “Про внесення зміни до Закону України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" щодо розвитку соціального підприємництва” (рег. № 14156 від 27.10.2025 р.) [25].

Як зазначено в пояснювальній записці, соціальне підприємництво є визнаним у всьому світі інструментом вирішення соціальних проблем та забезпечення сталого розвитку суспільства. Воно поєднує підприємницький підхід із соціальною місією, спрямованою на подолання соціальної нерівності, працевлаштування вразливих категорій населення, надання соціальних послуг та вирішення інших суспільно значущих завдань [32].

В Україна відсутнє законодавчо закріплене визначення соціального підприємництва, а також не сформовано цілісного механізму його державної підтримки. Враховуючи статус України як країни-кандидата на вступ до Європейський Союз, особливого значення набуває процес гармонізації національного законодавства з європейськими правовими стандартами та підходами. У цьому контексті прийняття спеціального закону, який би унормував понятійний апарат соціального підприємництва та визначив інструменти його державного стимулювання, є важливим етапом євроінтеграційного процесу.

Законодавче закріплення відповідних положень сприятиме імплементації усталених у країнах ЄС концепцій соціально орієнтованого підприємництва у національну правову систему. Це, своєю чергою, створить інституційні передумови для розширення міжнародного співробітництва

українських соціальних підприємств, їх інтеграції до європейських мереж, а також участі у спільних програмах і проєктах соціально-економічного розвитку.

Основне завдання законопроєкту полягає у введенні у національне законодавство України терміну «суб'єкти соціального підприємництва» та поширення на суб'єктів соціального підприємництва всіх видів держпідтримки, які передбачені чинним Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні». Законопроєкт спрямований на створення рівних конкурентних умов для розвитку соціального підприємництва поряд з традиційним малим і середнім підприємництвом [9].

Нормативно-правове закріплення соціального підприємництва забезпечить інституційну легітимацію відповідної форми підприємницької діяльності, що, у свою чергу, може виступати стимулом до активізації створення суб'єктів господарювання, які поєднують економічну ефективність із реалізацією соціальної місії.

Зазначене питання набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану та в контексті післявоєнної відбудови Україна, коли зростає потреба у впровадженні інноваційних підходів до подолання складних соціально-економічних викликів та забезпечення сталого розвитку суспільства.

В Україні пропонують узаконити соціальне підприємництво: зареєстровано новий законопроект. Соціальне підприємництво можуть офіційно визнати частиною малого та середнього бізнесу. Законопроєкт №14156 створює правові основи для його розвитку та відкриває доступ до державної підтримки соціально орієнтованим підприємцям [6].

Соціальне підприємництво у світовій практиці визнається ефективним інструментом подолання соціальних проблем та забезпечення сталого розвитку суспільства. Його концептуальна особливість полягає в інтеграції підприємницьких механізмів із соціально орієнтованою місією, що передбачає зниження рівня соціальної нерівності, сприяння

працевлаштуванню вразливих груп населення, надання соціальних послуг, а також розв’язання інших суспільно значущих завдань.

Водночас в Україна, за неофіційними оцінками, функціонує декілька сотень організацій, які за своїми характеристиками відповідають ознакам соціальних підприємств, однак не мають відповідного законодавчого статусу. Це, у свою чергу, обмежує їх доступ до спеціалізованих механізмів державної підтримки та інституційних інструментів розвитку.

В умовах повномасштабної війни та перспектив післявоєнного відновлення соціальне підприємництво набуває підвищеної актуальності для України. За таких умов зростає потреба у впровадженні інноваційних підходів до вирішення складних соціально-економічних викликів. Соціальні підприємства потенційно можуть виконувати важливу функцію у цьому процесі, оскільки поєднують соціальну спрямованість із економічною стійкістю, здатні оперативно реагувати на локальні потреби та ефективно взаємодіяти з територіальними громадами.

З огляду на це, 27 жовтня 2025 у ВРУ зареєстровано законопроєкт №14156 "Про внесення зміни до Закону України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" щодо розвитку соціального підприємництва". Основні положення законопроєкту:

– вводиться визначення суб'єктів соціального підприємництва як суб'єктів малого і середнього підприємництва, що здійснюють підприємницьку діяльність, основною метою якої є досягнення конкретних суспільно корисних матеріальних або нематеріальних результатів, спрямованих на вирішення соціальних проблем та/або задоволення соціальних потреб окремих категорій осіб чи груп населення та з метою одержання прибутку;

– законопроєкт поширюється на суб'єктів соціального підприємництва всіх видів державної підтримки, які передбачені для суб’єктів малого і середнього підприємництва [6].

Отже, метою відповідного законопроєкту є формування нормативно-правових засад розвитку соціального підприємництва в Україна шляхом законодавчого закріплення його понятійного апарату, а також забезпечення рівного та недискримінаційного доступу соціальних підприємств до всіх форм державної підтримки, що передбачені для суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Що таке соціальне підприємництво? Згідно зі законопроєктом, суб'єкти малого і середнього підприємництва, що здійснюють підприємницьку діяльність, основною метою якої є досягнення конкретних суспільно корисних матеріальних або нематеріальних результатів, спрямованих на вирішення соціальних проблем та/або задоволення соціальних потреб окремих категорій осіб чи груп населення та з метою одержання прибутку в розумінні цього закону є суб'єктами соціального підприємництва, а така діяльність – соціальним підприємництвом [6].

Законопроєкт спрямований на формування рівних конкурентних умов функціонування соціального підприємництва поряд із традиційними формами малого та середнього підприємництва в Україна. Надання соціальним підприємствам законодавчо визначеного статусу забезпечить їм можливість на рівноправних засадах брати участь у конкурсах на отримання державної підтримки, а також залучати інвестиційні ресурси та донорське фінансування.

Крім того, проєкт нормативного акта конкретизує політику та розподіл повноважень центральних органів виконавчої влади, обласних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо розвитку малого і середнього підприємництва, включно з його соціально орієнтованим сегментом. Окремо передбачається формування та розвиток інфраструктури підтримки підприємництва, зокрема через створення бізнес-інкубаторів, спеціалізованих фондів та інших інституційних механізмів сприяння.

Соціальні підприємства в Україні функціонують у рамках загального правового поля, тоді як спеціальне законодавство щодо цього виду діяльності

відсутнє, що стримує його розвиток. В Україні досі немає закону, який би офіційно закріпив визначення «соціальне підприємництво», при тому, що такий термін час від часу з'являється в державних і регіональних програмах розвитку [31]. Водночас у багатьох європейських країнах, зокрема в Бельгія, Іспанія, Італія, Польща, Португалія, Сполучене Королівство, Фінляндія та Франція, функціонує спеціалізоване законодавство, спрямоване на регулювання сфери соціального підприємництва.

У сучасній практиці використовуються моделі структурної жорсткості та контрольованої соціально-економічної системи, структурно-функціональної варіативності, а також еволюційна, форсована і скандинавська моделі розвитку. Їх реалізація передбачає застосування інструментів інституційного, організаційного, економічного, фінансово-ресурсного, адміністративного, соціально-психологічного, суспільного та інформаційного механізмів державного управління. У зв'язку з цим актуалізується необхідність подальшого дослідження сучасних тенденцій розвитку соціального підприємництва в Україні з урахуванням практичного досвіду європейських країн.

1.3. Міжнародний досвід соціального підприємництва

Метою підрозділу став аналіз та узагальнення міжнародного досвіду соціального підприємництва як перспективного ресурсу розвитку досліджуваного феномену в Україні.

Війна стала значним викликом для соціальної сфери України. Адаптація соціальної політики до нових воєнних реалій неможлива без урахування змін у номенклатурі та структурі соціально вразливих категорій населення. Зокрема, станом на вересень 2023 р. в Україні налічувалося 3 млн людей з інвалідністю, і за півтора року їх кількість збільшилася приблизно на 300 тис. Чисельність людей, які після стабілізації стану та лікування потребують реабілітації, збільшується чи не щодня, тому повернення

постраждалих до повноцінного активного життя – один з головних пріоритетів держави [5].

Реалізація заходів сучасної соціальної політики в Україні переважно ґрунтується на класично-етатистському підході, який передбачає безпосередню організаційну та фінансову участь держави у вирішенні соціальних питань. Водночас громадські ініціативи та приватна підприємницька діяльність не мають достатніх можливостей для повноцінної реалізації свого потенціалу у соціальній сфері. Унаслідок цього законодавчо визначені механізми та інструменти подолання соціальних проблем характеризуються недостатньою ефективністю, що, своєю чергою, спричиняє зростання соціальної напруженості в суспільстві.

В Україні нагально необхідним стає розвиток суспільної діяльності, спрямованої на підтримку соціальної сфери, зокрема ринку праці та вразливих верств населення. Один із прикладів такої діяльності у міжнародній практиці – соціальне підприємництво.

Соціальне підприємство науковці визначають як «бізнес, спрямований насамперед на соціальні цілі, прибутки якого використовуються переважно на саморозвиток, громадські справи чи розв’язання соціальних проблем» [16].

Соціальне підприємництво є неоднозначним явищем, його теоретичні засади сформовано ще не повною мірою. Зокрема, досі немає єдиного уявлення про сутність такого виду підприємництва, не зафіксовано його визначення, не розроблено критерії віднесення того чи іншого підприємства до категорії «соціальне». Зазначене ускладнює розробку державної політики розвитку та підтримки соціального підприємництва.

За даними Європейської Комісії, наразі в Європі існує 2 млн соціальних підприємств (10 % від усього європейського бізнесу), на яких працюють понад 11 млн співробітників (6 % працюючих осіб у регіоні). Основними організаційно-правовими формами соціальних підприємств у європейських країнах є *кооперативи* (зокрема, у Португалії – «кооперативи соціальної

солідарності», у Франції – «соціальні кооперативи колективної власності», в Італії – «соціальні кооперативи», в Іспанії – «кооперативи соціальних ініціатив» тощо) або *компанії* (наприклад, у Великобританії – «компанії, що працюють в інтересах громади», у Бельгії – «компанії соціальної мети») [16].

Загалом Європейська Комісія виділяє чотири основні сфери, в яких працюють соціальні підприємства:

– робоча інтеграція – навчання та інтеграція людей з обмеженими можливостями та безробітних;

– надання особистих соціальних послуг – здоров'я, добробут, медична допомога та послуги, професійне навчання, освіта, догляд за дітьми, допомога особам похилого віку та малозабезпеченим;

– місцевий розвиток територій, що знаходяться в неблагополучних районах – соціальні підприємства у віддалених сільських районах, схеми розвитку / реабілітації мікрорайонів у міських районах, допомога в розвитку та співпраця з третіми країнами;

– інше, зокрема переробка сільськогосподарської продукції, захист навколишнього середовища, спорт, мистецтво, культура, збереження історичних пам'яток, наука, дослідження та інновації, захист прав споживачів та любителів спорту [16].

Європейські соціальні підприємства мають регіональні особливості та *чітку соціальну мету*, на яку спрямовується значна частка власних прибутків. Наприклад, більшість німецьких соціальних підприємств вирішують проблеми незахищених верств населення: мігрантів, біженців, безробітної молоді та людей з інвалідністю. Міжнародна платформа «Кірон» (*«Kiron»*) дає змогу біженцям здобути освіту і кваліфікацію дистанційно – у будь-якому місці та в будь-який час. Також уже понад 20 років у Німеччині діє організація *«Social Impact»*, яка підтримує і консультує соціальні підприємства, позиціонуючи себе як «агентство соціальних інновацій» [16].

У 2011 р. агенція *«Social Impact»* запровадила інкубаційну програму *«Social Impact Labs»*, що стала платформою для соціальних

підприємців та фрілансерів. Соціальних підприємців кредитують федеральні банки, в них інвестують венчурні фонди, набувають популярності краудфандинг і групові інвестиції. Як результат, у Німеччині нараховується близько 100 тис. соціальних підприємств, на яких зайнято понад 2,5 млн працівників, що утричі більше, ніж, наприклад, працівників у галузі виробництва авто, де працює 750 тис. робітників [16].

Лідером європейського регіону в розвитку соціального підприємництва вважається Сполучене Королівство, де перше соціальне підприємство з'явилося ще у 1844 р., а нині налічується близько 70 тис. соціальних підприємств, що забезпечують працею майже 2 млн осіб (3 % населення). Кожне п'яте соціальне підприємство має річний обіг понад 1 млн фунтів стерлінгів, а сумарний внесок в економіку становить майже 9 % ВВП країни. Соціальні підприємства залучені до кожного сектора економіки країни: будівництва, транспорту, переробки відходів, торгівлі, громадського харчування, зеленої енергетики та навіть театру. За підсумками 2017 р., 68 % соціальних підприємств країни підтримували вразливі категорії населення, 44 % – працевлаштували таких людей, 28 % – працювали у найбільш депресивних районах країни [16].

З позиції розвитку соціального підприємництва на особливу увагу заслуговує досвід Ізраїль, де соціально орієнтований бізнес спрямований на підтримку вразливих категорій населення шляхом забезпечення їх професійного навчання, реабілітації, працевлаштування, а також організації активного й змістовного дозвілля. Показовим прикладом є діяльність Hameshakem, 50 % власності якого належить державі. Приблизно 95 % працівників підприємства становлять особи з інвалідністю, а його діяльність спрямована не лише на забезпечення зайнятості, але й на реалізацію функцій соціалізації та реабілітації осіб з інвалідністю.

Підприємство отримує державні дотації, обсяг яких безпосередньо залежить від чисельності працівників. Крім того, відповідно до ізраїльського законодавства, підприємствам, що працевлаштовують осіб з інвалідністю,

надаються гарантовані державні замовлення, а також податкові пільги, зокрема звільнення від сплати муніципального податку [16].

Щодо джерел фінансування соціальних підприємств, то досвід розвинених країн свідчить, що власний прибуток залишається найважливішим джерелом фінансування у 54,28 % підприємств. На другому місці – гранти – 27,11 %; далі – пожертви – 5,96 % та інвестиції – 4,61 %. При цьому розподіл джерел фінансування суттєво відрізняється по країнах. Так, фінансування за рахунок власних надходжень коливається від 74,5 % в Іспанії до 28,5 % у Румунії. Частка грантів коливається від 36,2 % у Швеції до 18,9 % у Китаї; інвестицій – від 21 % у Китаї до 0,6 % в Іспанії; пожертвувань – від 12,1 % у Румунії до 1,7 % в Угорщині. У дослідженні, проведеному 2015 р. Європейською Комісією, зазначено, що значні обсяги соціальних послуг фінансуються державним сектором. Наприклад, приблизно 45 % соціальних підприємств в Італії підтримуються державними фондами і є їх основними клієнтами [16].

Близько 52 % соціальних підприємств Сполученого Королівства отримують доходи від державного сектора поряд із іншими різноманітними варіантами фінансування: гранти, соціальні інвестиції, позики, облігації (Social Impact Bonds), інвестиції в акціонерний капітал, краудфандинг та кошти від національної лотереї. У 2014 р. уведено податкові пільги для соціальних інвесторів, зменшуючи податок на прибуток на 30 % для тих, хто інвестує у соціальні підприємства.

Цікавим для України може стати досвід Сполученого Королівства щодо створення спеціального державного органу або служби, що опікується розвитком соціального підприємництва. У Сполученому Королівстві у 2001 р. створено спеціальний підрозділ з питань соціального підприємництва (*Social Enterprise Unit*) при Департаменті торгівлі й промисловості та призначено молодшого міністра, відповідального за соціальне підприємництво. У травні 2006 р. при британському уряді створено Департамент третього сектора (*The Office of the Third Sector – OTS*), який

тісно пов’язаний з урядовими відомствами, регіональними та місцевими адміністраціями й повинен активно сприяти організаціям і підприємствам третього сектора [16].

Науковці узагальнюють, які підприємства не є соціальними:

– будь-який бізнес, що декларує корпоративну соціальну відповідальність (КСВ). Такі компанії мають на меті отримання прибутку як такого, а сама КСВ є їх добровільним зобов’язанням та має другорядний характер. Діяльність соціального ж підприємства спрямовується на вирішення соціальної проблеми за допомогою отриманого прибутку.

– бізнес у соціальній сфері. Існує хибне уявлення, що компанії, які заробляють на соціальних послугах, є соціальними підприємствами. Наприклад, приватні медичні центри і клініки; приватні дошкільні (дитячі садочки) та освітні заклади; приватні пансіонати для літніх людей; приватні соціальні служби. Проте такі підприємства не є соціальними, оскільки ані соціальної мети, ані, тим більше, чіткого розподілу прибутку у них немає. Соціальний складник такі компанії, швидше, експлуатують для отримання комерційної вигоди для себе чи акціонерів.

– надання платних соціальних послуг організаціями різних форм власності. Державні соціальні служби можуть запроваджувати платні соціальні послуги, які плутають із соціальними підприємствами, оскільки такі послуги мають соціальну мету та комерційний складник. Однак насправді вони не відповідають критеріям соціального підприємництва [16; 29].

Соціальне підприємництво займає проміжне становище між приватним сектором економіки та третім сектором (організаціями громадянського суспільства), оскільки їх поєднує. З одного боку, соціальне підприємництво має на меті вирішення соціальних проблем, а з іншого – самостійно отримує прибуток для свого функціонування переважно за рахунок інноваційної організації своєї основної діяльності. Фінансова самодостатність для таких підприємств так само важлива, як і соціальна місія. Вони самоокупні, не

залежать ані від урядових грантів, ані від пожертв, як некомерційні організації. Водночас, хоча прибутковість і є їхньою метою, але не основною.

Соціальне підприємництво, таким чином, становить реальну конкуренцію звичайному підприємництву, живе за законами ринку та прагне підвищувати свою продуктивність праці та ефективність загалом. Соціальні підприємства пропонують нові рішення соціальних проблем, що виходять за межі звичайної філантропії чи державної соціальної політики.

Узагальнивши існуючі в Україні підходи, науковці визначають три групи критеріїв, за якими той чи інший бізнес можна віднести до категорії соціального.

– визначений відсоток прибутку підприємства спрямовується на соціальну мету, тобто на підтримку діяльності громадської організації, благодійного фонду, проведення соціального проєкту тощо.

– визначений відсоток працевлаштованих людей на підприємстві належить до вразливих груп населення (люди з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, ветерани, одинокі матері тощо).

– продукт чи послуга підприємства створює соціальну цінність, яку можна виміряти, наприклад, послуги, що сприяють боротьбі з корупцією або продукція, що позитивно впливає на екологію [16; 29].

Аналіз літератури, присвяченої становленню та розвитку соціального підприємництва, дає можливість окреслити його основні характеристики:

– факт суспільної корисності та підприємницька поведінка, спрямована на досягнення суспільно значущих цілей або на користь соціально незахищених груп населення;

– одночасне досягнення фінансових та суспільно значущих цілей (гібридні підприємства), поєднання суспільних та приватних економічних інтересів;

– самоокупність і здатність генерувати прибуток, який підприємство використовує для реалізації власних цілей;

– виконання функцій агентів соціальних змін, які відіграють важливу роль у прискоренні змін суспільного порядку денного та сприйнятті певних соціальних питань;

– генерація новаторських ідей, спрямованих на вирішення суспільних проблем за допомогою підприємницьких методів;

– вирішення проблем, що виникають через провали ринку, які не в змозі вирішити держава.

Отже, міжнародний досвід соціального підприємництва в єдності різнопланових моделей є перспективним ресурсом розвитку досліджуваного феномену в Україні, зокрема, в контексті соціальної роботи як окремої галузі та молодіжної роботи, яка набуває обертів в теорії та практиці соціальної роботи.

РОЗДІЛ 2

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗАСОБАМИ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ

2.1. Молодіжна робота як ефективний ресурс розвитку соціального підприємництва

Сьогодні ми живемо у світі швидких змін, де суспільство стикається з новими викликами: безробіття молоді, соціальна нерівність, міграція, психологічні наслідки війни, потреба у відновленні громад та економіки. У таких умовах особливого значення набувають дві сфери – молодіжна робота та соціальне підприємництво. І саме їхня взаємодія може стати потужним інструментом розвитку сучасного суспільства.

Молодіжна робота – це діяльність, спрямована на розвиток молодої людини, її компетентностей, активної громадянської позиції та лідерського потенціалу. Вона допомагає молоді:

- розкривати свої здібності;
- навчатися комунікації та командній роботі;
- брати участь у житті громади;
- реалізовувати власні ідеї та проєкти.

Саме молодіжна робота створює середовище, де молода людина вчиться відповідальності, ініціативності та підприємливості.

Соціальне підприємництво – це бізнес із соціальною місією. Соціальне підприємництво – це не лише про прибуток. Це про вирішення суспільних проблем через підприємницькі підходи. Соціальний підприємець створює продукт чи послугу, які приносять користь людям та громаді:

- працевлаштовує вразливі групи населення;
- підтримує освіту, екологію чи культуру;
- допомагає ветеранам, переселенцям, людям з інвалідністю;

– розвиває локальні громади.

Тобто соціальне підприємництво поєднує економічну ефективність і соціальну відповідальність.

Молодіжна робота є ефективним ресурсом для розвитку соціального підприємництва:

По-перше, молодіжна робота формує необхідні навички через тренінги, волонтерство, молодіжні центри та проєкти молоді люди здобувають: лідерські компетентності; навички проєктного менеджменту; фінансову грамотність; креативне мислення; вміння працювати в команді. Саме ці компетентності є основою успішного соціального підприємця.

По-друге, молодіжна робота розвиває активну громадянську позицію. Молоді люди починають бачити проблеми своєї громади не як щось далеке, а як виклик, який вони можуть вирішити самостійно. Так народжуються соціальні ініціативи: екологічні стартапи; освітні простори; соціальні кав'ярні; благодійні майстерні; культурні хаби.

По-третє, молодіжні простори стають платформою для створення ідей. Саме у молодіжних центрах часто виникають команди однодумців, які готові створювати соціальні проєкти. Тут молодь отримує підтримку менторів, доступ до навчання, можливість знайти партнерів та ресурси.

З кожним роком набирає обертів розвиток та популяризація молодіжної роботи в Україні. Молодіжна робота – комплекс заходів молодіжної політики, що орієнтовані на молодь та проводяться разом із молоддю і для молоді засобами неформальної освіти у вільний для молоді час. Вона надає можливості молоді розвиватись самостійно та покращення умов особистого і соціального розвитку молодих осіб відповідно до їхніх потреб та можливостей, сприяння їхньому духовному та фізичному розвитку [13].

Суб'єктами молодіжної роботи є установи, заклади, організації, зокрема: громадські ради, координаційні ради з питань молодіжної політики, координаційні ради з питань національно-патріотичного виховання молоді, молодіжні ради, молодіжні колегії, студентські ради, парламенти; молодіжні

центри, центри роботи з дітьми та молоддю; заклади освіти; заклади позашкільної освіти та ін.

В Україні молодіжну роботу реалізують на чотирьох рівня міжнародному, національному, регіональному та місцевому, що регламентується нормативно-правовими документами.

Практичним досвідом реалізації молодіжної роботи на державному рівні є діяльність Всеукраїнського молодіжного центру, програми «Молодіжний працівник», Асоціацій молодіжних працівників та молодіжних центрів України.

У словнику термінів, які використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти подано таке визначення поняття «молодіжна робота»: «інструмент для особистого розвитку, соціальної інтеграції та активного громадянства молодих людей. Це ключове поняття для всіх типів діяльності, які відбуваються з молодими людьми та які здійснює сама молодь. Інституційно молодіжна робота відбувається в позашкільній (позанавчальній) сфері й у більшості випадків безпосередньо пов’язана з неформальною освітою». Основним завданням молодіжної роботи є «створення можливостей для молоді самостійно формувати власне майбутнє. Молодіжна робота охоплює великий спектр тем і сфер, залежно від потреб та інтересів самих молодих людей» [26].

Основними принципами молодіжної роботи є:

– «ціннісний підхід: молодіжна робота націлена на просування ідеї включення та соціальної інтеграції»;

– «молодь у центрі процесу: молодіжна робота існує задля забезпечення потреб і прагнень молоді, визначених самою молоддю»;

– «добровільність: ґрунтується на добровільній участі молоді»;

– «саморефлективність і критичний підхід: у процесі молодіжної роботи відбуваються постійний аналіз та оцінка, які дають відповіді на питання, чи зроблено все можливе задля досягнення завдань і місії молодіжної роботи»;

– «наявність зав’язків: молодіжна робота постійно має реальний зв’язок з молоддю та робить свій внесок у підтримку життєздатності громад» [26].

Молодіжна робота покликана «надавати можливості для розвитку молодих людей, їхньої самостійності та автономії; розвивати здатності молодих людей змінювати ситуації, які, на їхню думку, повинні бути змінені в їхньому безпосередньому оточенні та в суспільстві; на допомогу молодим людям взаємодіяти з владою й політиками, аби створювати для молодих людей можливості залучення до неформальної освіти, що сприяє розвитку їхніх компетенцій» [13, с. 42].

Молодіжна робота є ціннісно-орієнтована, добровільна, розвивальна, саморефлексивна та критична, орієнтована на потреби молоді, побудована на взаємостосунках. Поняття «молодь» і «молодіжна робота» у науковій літературі та законодавстві європейських держав трактуються неоднозначно, що свідчить про відсутність єдиного підходу до їх визначення. Вікові межі молоді можуть відрізнятися залежно від соціально-економічних умов розвитку суспільства, особливостей його соціальної структури, рівня культурного розвитку, умов життя населення та психофізіологічних характеристик особистості.

Узагальнення наукових джерел дає можливість розглядати молодіжну роботу як цілеспрямовану діяльність, орієнтовану на забезпечення особистісного, соціального та професійного становлення молоді через формування відповідних компетентностей і створення умов для її активної участі в суспільному житті. Зміст молодіжної роботи охоплює різні сфери суспільної діяльності, зокрема освіту і професійну підготовку, зайнятість, спорт і дозвілля, житлову політику, мобільність та молодіжні обміни, культуру, охорону здоров’я, питання гендерної рівності, сталого розвитку, протидії дискримінації, насильству й злочинності, а також забезпечення доступу молоді до правових механізмів та громадянських прав.

Важливим аспектом молодіжної роботи є також залучення молоді до процесів підготовки, ухвалення та реалізації управлінських рішень на

місцевому, регіональному та національному рівнях. Такий підхід сприяє розвитку громадянської активності, формуванню демократичних цінностей і підвищенню рівня соціальної відповідальності молодого покоління.

В Україні діє *Асоціація молодіжних центрів України* (АМЦУ), мета якої – супровід та підтримка чинних молодіжних центрів усіх форм власності та допомога в розвитку нових задля забезпечення сприятливих умов усебічного розвитку молоді та підвищення молодіжної участі в процесі прийняття суспільно-важливих рішень [1].

Основними принципами діяльності Асоціації є забезпечення громадянської освіти молоді шляхом її активного залучення до суспільної діяльності, формування національно-патріотичних цінностей, підтримка та розвиток волонтерського руху і молодіжної мобільності, сприяння реалізації творчого потенціалу молодих людей, популяризація здорового способу життя, організація змістовного дозвілля молоді, а також стимулювання розвитку молодіжного підприємництва.

Асоціація об’єднує 329 молодіжних центрів та просторів в Україні. У Черкаській області 11 молодіжних центрів (м. Золотоноша – «АртПростір», «Молодіжний простір Chill out Zolo»; м. Сміла – Молодіжний простір «Всі Свої», Громадський простір; с. Драбівці – Молодіжний простір «Атмосфера»; с. Мартинівка – Артпростір «Мартинівський скарб»; с. Степанці – Центр розвитку особистості «STEPHUB», м. Умань – Молодіжний центр «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; м. Чигирин – Вільний простір «ХАТА – ХАБ»; м. Кам’янка – Молодіжний простір «Саме час»; м. Черкаси – Черкаський обласний молодіжний ресурсний центр) [13].

Асоціація молодіжних працівників України (АМПУ) – це спільнота людей, які займаються молодіжною роботою та хочуть ділитися досвідом для посилення спроможностей один одного. Головною метою АМПУ є адвокація та суспільно-політичне визнання молодіжної роботи та молодіжних працівників в Україні. Організація створена для мережування та кооперації

між молодіжними працівниками України та їх організаціями чи проєктами, для обміну досвідом та налагодження партнерств і міжнародних зв'язків, представлення молодіжних працівників України на світовій мапі молодіжної роботи, розвитку професійних компетенцій молодіжних працівників України, створення можливостей для їх професійного росту [2].

Всеукраїнський молодіжний центр України – експертно-ресурсний центр молодіжної роботи, який щодня працює задля розвитку молодіжної інфраструктури та молодіжної роботи по всій території України. Місія центру – актуалізувати молодіжну роботу, розвиваючи молодіжні центри відповідно до потреб молоді та кращих міжнародних практик, тобто робити так, щоб молодіжні центри створювали можливості для молоді, ураховуючи їхні потреби й кращі міжнародні практики. Діяльність центру спрямована на формування єдиної політики роботи з молоддю в молодіжних центрах різних міст; створення можливостей для розвитку й мережування молодіжних працівників по всій Україні; розроблення методичних матеріалів для роботи молодіжних центрів; адвокації розвитку молодіжної інфраструктури; створення освітніх подій для молодіжних працівників; урахування актуальних можливостей та вироблення шляхів покращення роботи з молоддю [7].

Кращий досвід молодіжної роботи в Україні можна узагальнено за такими формами: діяльність Всеукраїнського молодіжного центру, Асоціації молодіжних працівників, Асоціації молодіжних центрів, обласних молодіжних центрів, молодіжних центрів та просторів, хабів, таборів, клубів та об'єднань за місцем проживання, молодіжних клубів, молодіжних рад, молодіжних кафе, молодіжних організацій, наметового таборування, молодіжних проєктів, молодіжних програм («Молодіжний працівник», «Менеджмент молодіжних центрів». «Прокачай», «Молодіжний працівник в ОТГ», «Державотворець», «Ефективний менеджмент молодіжних центрів», «Активні громадяни», міжнародні програми), громадської організації «Молодіжна Платформа», платформи «СпівДія», всеукраїнської програми з

популяризації здорового способу життя серед молоді «Healthy Challenge», програми «PROнавички майбутнього» та ін. [13].

Молодіжна робота виступає важливим елементом суспільного розвитку, оскільки спрямована на забезпечення особистісного, професійного та соціального становлення молодого покоління. Її зміст охоплює широкий спектр діяльності, що сприяє формуванню громадянської активності, соціальної відповідальності, розвитку особистісного потенціалу та набуттю професійних компетентностей молоді. Завдяки комплексному та міждисциплінарному підходу молодіжна робота забезпечує ефективне реагування на актуальні потреби й виклики молодіжного середовища, активізує участь молоді у суспільному житті та сприяє її інтеграції в соціально-економічні й громадські процеси.

Один із ключових впливів молодіжної роботи реалізується через освітню сферу, де поєднуються формальні та неформальні підходи до навчання. Молодіжних центр «START» в університеті є платформами для розвитку особистісних і професійних компетентностей студентської молоді. В університеті реалізуються тренінги, воркшопи та освітні програми, які допомагають молоді розвивати лідерські якості, критичне мислення, емоційний інтелект та комунікаційні навички. Одним із важливих компонентів є менторство, яке сприяє академічному успіху, формуванню позитивної самооцінки та впевненості у власних силах (ОП «Соціальна робота (Молодіжна робота)», програма для особистісного та професійного розвитку студентської молоді «Молодь. Освіта. Політика», науково-практичний семінар «Перспективи ефективної роботи соціальних працівників з молоддю», університетська Всеукраїнська наукова конференція для студентів та молодих науковців «Наука. Освіта. Молодь») [14].

Також важливе значення має розвиток життєвих навичок, які готують молодь до вирішення повсякденних викликів. Це включає навички управління часом, планування кар’єри, стійкості до стресу та адаптивності. Інтеграція таких практик у молодіжну роботу формує у студентів готовність

до успішного переходу до дорослого життя. Особливий акцент робиться на розвитку інклюзивності, що сприяє створенню комфортного середовища для молоді з особливими освітніми потребами [14].

Молодіжна робота відіграє важливу роль у формуванні громадянської позиції та розвитку соціальної активності молоді. Участь у волонтерських програмах і громадських ініціативах забезпечує молодим людям набуття практичного досвіду соціальної взаємодії, сприяє розвитку навичок командної роботи, комунікації, емпатії та соціальної відповідальності. Залучення молоді до реалізації ініціатив місцевого, національного та міжнародного рівнів, зокрема екологічних акцій, соціальних кампаній і освітніх проєктів, сприяє розширенню світоглядних орієнтирів, підвищенню рівня громадянської свідомості та інтеграції молодого покоління у сучасні глобалізаційні процеси.

Дослідження молодіжної роботи як соціальної детермінанти державної політики дозволило визначити її ключові напрями впливу на освіту, громадянську активність та професійний розвиток молоді. Результати підтвердили, що молодіжна робота сприяє особистісному та професійному зростанню студентів, розширенню їхніх життєвих навичок, розвитку менторства, соціального супроводу та інклюзії. Важливим аспектом є інтеграція молодіжної роботи в державну політику через залучення молоді до прийняття рішень, розвиток волонтерства та активізацію громадянської позиції студентства. Діяльність молодіжного центру «START» та інших молодіжних просторів підтверджує ефективність комплексного підходу до підтримки молоді.

Отже, молодіжна робота – перспективна сфера професійної діяльності з молоддю. Для України тема соціального підприємництва сьогодні особливо важлива. В умовах війни та післявоєнного відновлення саме молодь здатна стати рушієм позитивних змін:

- створювати робочі місця;
- підтримувати місцеві громади;

- допомагати ветеранам та ВПО;
- розвивати економіку на місцях.

Молодіжна робота у цьому процесі – не допоміжний інструмент, а фундамент для формування нового покоління відповідальних підприємців.

Для ефективного розвитку соціального підприємництва через молодіжну роботу важливо:

– розвивати мережу молодіжних центрів.

– підтримувати молодіжні ініціативи грантами та навчанням.

– впроваджувати освітні програми з підприємництва.

– створювати партнерства між владою, бізнесом та громадськими організаціями.

– популяризувати успішні приклади соціального бізнесу серед молоді.

Молодіжна робота – це інвестиція у майбутнє. А соціальне підприємництво – це можливість перетворити молодіжну енергію та ідеї на реальні зміни у суспільстві.

Коли молодь отримує підтримку, знання та можливість діяти – вона не лише шукає роботу, а й створює її для інших. Вона не чекає змін – вона стає їхнім автором. Тому, розвиток молодіжної роботи та соціального підприємництва – це шлях до сильної, відповідальної та успішної України.

2.2. Соціальне підприємництво як інструмент сприяння соціальній інтеграції молоді

Соціальне підприємництво – це «діяльність, спрямована на вирішення соціальних проблем шляхом застосування бізнес-методів. Воно вирішує проблеми безробіття, соціального захисту, громадського залучення тощо. Головна мета таких підприємств – створення соціальної цінності, а не максимізація прибутку» [35, с. 437].

Молодіжне соціальне підприємництво – це «форма соціального підприємництва, ініційована та керована молоддю (переважно у віковій групі

18-35 років). Воно спрямоване на розв'язання актуальних проблем суспільства, таких як безробіття серед молоді, інтеграція вразливих груп, екологічні ініціативи та розвиток локальних громад» [35, с. 437].

Молоді підприємці нерідко застосовують інноваційні підходи, цифрові технології та інструменти соціальних мереж для масштабування власних ініціатив і підвищення їхньої ефективності. Молодіжне соціальне підприємництво сприяє економічному зростанню через низку ключових механізмів, зокрема: створення нових робочих місць, що сприяє зниженню рівня молодіжного безробіття; розвиток локальних економік шляхом підтримки малого підприємництва; залучення іноземних інвестицій і грантового фінансування; а також посилення рівня соціальної відповідальності бізнес-середовища.

Окремої уваги потребує роль соціального підприємництва у процесі соціально-економічної реінтеграції ветеранів і колишніх військовослужбовців, які повертаються до цивільного життя, оскільки воно створює додаткові можливості для їхньої професійної адаптації та економічної самореалізації.

Молодіжне соціальне підприємництво сприяє їхній адаптації через:

- працевлаштування та самозайнятість – соціальні підприємства створюють робочі місця для ветеранів, допомагають їм перекваліфікуватися та реалізувати власні бізнес-ідеї;

- психологічну реабілітацію – підприємницька діяльність може стати ефективним способом подолання посттравматичного стресового розладу (ПТСР) та повернення до активного суспільного життя;

- інтеграцію в громади – участь у соціальних проєктах допомагає ветеранам знаходити нові сенси, відновлювати соціальні зв'язки та відчувати свою корисність для суспільства;

- розвиток ветеранських ініціатив – чимало ветеранів створюють власні соціальні підприємства, які допомагають іншим військовим, їхнім родинам і внутрішньо переміщеним особам. В Україні вже є успішні приклади

ветеранського соціального підприємництва, зокрема майстерні, фермерські господарства, громадські кав'ярні та ІТ-проєкти, засновані колишніми військовими [35, с. 437].

Розвиток молодіжного соціального підприємництва є важливим чинником соціальноекономічного зростання та відновлення країни. Для ефективного формування екосистеми соціального бізнесу серед молоді необхідно впроваджувати комплексні заходи, спрямовані на усунення правових, фінансових та освітніх бар'єрів.

1. Запровадження державних програм фінансової підтримки.

2. Розвиток навчальних програм для молодих підприємців.

3. Сприяння міжнародному співробітництву та залученню іноземних інвестицій.

4. Популяризація успішних кейсів соціального підприємництва.

Зокрема, важливим напрямом розвитку соціального підприємництва в сучасних соціокультурних умовах є успішна соціальна інтеграція внутрішньо переміщеної молоді.

Переміщення, яке зумовлене внутрішніми соціально-економічними та політичними факторами в Україні, спричинило поглиблення соціально-економічних і соціально-психологічних проблем, пов'язаних з інтеграцією внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади.

Одним із ключових чинників успішної соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб науковці визначають економічну самостійність і доступ до продуктивної зайнятості. Обмежені можливості реалізації професійного потенціалу сприяють формуванню залежності від соціальної допомоги та знижують рівень соціальної активності переселенців [22, с. 102]. Це свідчить про недостатню ефективність традиційних механізмів соціальної підтримки без залучення інструментів економічного включення.

Соціальне підприємництво розглядається як перспективний інструмент, що забезпечує поєднання соціальної місії з підприємницькою діяльністю. У межах сучасних наукових підходів воно інтерпретується як

багатовимірний механізм сприяння соціальній інтеграції внутрішньо переміщених осіб, який інтегрує економічні, соціальні та громадські складові. Його сутнісною характеристикою є поєднання підприємницької активності з чітко визначеною соціальною спрямованістю, орієнтованою на зменшення рівня соціальної вразливості окремих категорій населення, насамперед внутрішньо переміщених осіб. Соціальне підприємництво виступає не лише як джерело отримання доходу, а й як інструмент відновлення соціальних зв'язків та забезпечення включення переселенців у соціально-економічне життя приймаючих громад.

Соціальне підприємництво функціонує як ефективний інструмент економічної інтеграції внутрішньо переміщених осіб, оскільки створює можливості для їх залучення до процесів працевлаштування та надання або споживання соціально значущих послуг [23, с. 145]. Участь внутрішньо переміщених осіб в економічній діяльності соціальних підприємств сприяє зниженню рівня залежності від соціальної допомоги та формуванню стабільних джерел доходу, що є важливою передумовою їхньої довгострокової інтеграції.

Водночас економічна складова соціального підприємництва є нерозривно пов'язаною із соціальною, оскільки працевлаштування в межах таких ініціатив супроводжується розвитком професійних компетентностей, підвищенням рівня самооцінки та відновленням відчуття соціальної значущості у внутрішньо переміщених осіб.

Соціальні підприємства, як правило, формують інклюзивне середовище, у якому враховуються специфічні потреби зазначеної категорії населення, зокрема психологічні, адаптаційні та комунікативні аспекти. Це, у свою чергу, сприяє поступовому подоланню бар'єрів соціальної ізоляції та полегшує процес інтеграції переселенців у приймаючі громади.

Крім того, соціальне підприємництво виконує функцію посередника між внутрішньо переміщеними особами та приймаючими громадами. Через спільну участь у виробничих, сервісних або соціокультурних проєктах

відбувається формування горизонтальних соціальних зв’язків, зростає рівень довіри та взаєморозуміння між різними групами населення. Таким чином, соціальні підприємства сприяють не лише індивідуальній інтеграції внутрішньо переміщених осіб, а й зміцненню соціальної згуртованості на локальному рівні [20].

Отже, соціальне підприємництво як інструмент забезпечення соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб характеризується комплексним впливом на їхню економічну самостійність, рівень соціальної включеності та громадянську активність. Зазначені положення дають підстави розглядати соціальне підприємництво як важливий компонент інтеграційної політики, здатний забезпечити сталі умови для адаптації внутрішньо переміщених осіб, а також їх повноцінну участь у соціально-економічному житті приймаючих громад.

Науковці наголошують, що молодіжне соціальне підприємництво є «важливим чинником не лише економічного розвитку, а й соціальної інтеграції вразливих категорій населення, серед яких внутрішньо переміщені особи займають ключове місце. Молодь, залучена до соціальних ініціатив, здатна не лише створювати робочі місця, а й формувати мережі підтримки, організовувати культурні та освітні проєкти, що підвищують рівень залучення переселенців у громаду» [35, с. 436]. Соціальне підприємництво розглядається як багатовимірний інструмент, що поєднує економічну активність із соціальною відповідальністю.

Особливо важливим є напрям соціального підприємництва для інтеграції внутрішньо переміщених осіб, що передбачає:

– «соціальну цінність – орієнтація на користь для вразливих груп та їхню адаптацію;

– інноваційність – застосування нових підходів до вирішення соціальних проблем;

– інклюзивність – активне залучення переселенців до прийняття рішень та розвитку громади;

системність та багатовимірність – комплексне поєднання економічних, соціальних і культурних заходів для стійкого результату» [20].

Ключовим чинником ефективності соціального підприємництва у процесі інтеграції внутрішньо переміщених осіб є систематичність діяльності. Вона виступає не лише організаційною характеристикою, а й базовим інструментом трансформації соціального підприємства з суб'єкта надання окремих послуг у стійку платформу комплексної адаптації та залучення осіб до життя громади.

Саме завдяки систематичному характеру діяльності соціальне підприємництво здатне повною мірою реалізовувати свою інтеграційну функцію, перетворюючи соціальну вразливість внутрішньо переміщених осіб на їхню соціально-економічну суб'єктність і забезпечуючи стабільне включення у життєдіяльність приймаючих громад. У цьому контексті важливого значення набуває багатовимірний підхід, що передбачає поєднання емоційної, інформаційної та практичної підтримки.

Отже, молодіжне соціальне підприємництво має комплексний характер, оскільки охоплює економічні, соціальні та культурні аспекти діяльності. Воно сприяє формуванню передумов для соціальної згуртованості, зменшенню ризиків соціальної ізоляції, а також розвитку навичок самостійності та адаптації. Формування ефективної системи соціального підприємництва потребує комплексного підходу, який передбачає залучення місцевих громад, належну координацію між відповідними інституціями та здійснення регулярного моніторингу результатів реалізації ініціатив. Така модель забезпечує не лише економічну активність внутрішньо переміщених осіб, а й їхню повноцінну соціальну інтеграцію у приймаючі громади, що має розглядатися як одна з пріоритетних цілей сучасних соціальних ініціатив в Україні.

2.3. Соціальні молодіжні підприємства України: практичний досвід

В Україні спостерігається зростання рівня залученості молоді до сфери соціального підприємництва, що характеризується застосуванням інноваційних підходів для вирішення актуальних суспільних проблем. Соціальні підприємства виступають важливим інструментом реалізації новаторських рішень, спрямованих на задоволення потреб територіальних громад. Орієнтуючись на соціально значущі виклики, молоді підприємці здійснюють вагомий внесок як у економічний розвиток, так і у формування та зміцнення соціального капіталу.

Багато молодих українців стикаються зі значними труднощами на шляху до працевлаштування. За даними 2023 року, рівень безробіття серед молоді сягнув 22% — дещо менше, ніж роком раніше, але все ще занадто високий. До того ж, за оцінками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, близько 6,3 мільйона українців змушені були покинути свої домівки через війну, що істотно зменшило трудовий потенціал країни [38].

Через обмежені можливості на ринку праці, чимало молодих людей шукають альтернативні шляхи розвитку. Соціальне підприємництво стало для багатьох із них не лише способом самозайнятості, а й інструментом вирішення важливих соціальних та економічних проблем у своїх громадах.

Попри значний потенціал, молоді соціальні підприємці часто стикаються з низкою серйозних викликів, а саме:

– «обмежений доступ до фінансування. Відсутність доступних фінансових інструментів та обережність інвесторів щодо проєктів із високим рівнем ризику ускладнюють запуск і розвиток ініціатив. За даними досліджень, більшість підприємств, заснованих молоддю, мають вищу потребу у фінансуванні (82%) порівняно з тими, які очолюють досвідчені підприємці (60%);

– нестабільне середовище. Повномасштабна війна суттєво порушила бізнес-екосистему в країні, створивши економічну нестабільність та невизначеність, особливо для підприємців із постраждалих регіонів;

– брак досвіду та навичок. Молоді люди часто не мають достатнього практичного досвіду у сфері управління бізнесом. Соціальне підприємництво потребує глибоких знань у сферах фінансів, менеджменту, стратегічного планування, а також доступу до менторської підтримки й ділових контактів» [38].

З метою підтримки молодих соціальних підприємців та посилення їхнього впливу доцільно виокремити три ключові напрями розвитку: освітній, менторський та інвестиційний. Важливе значення мають комплексні освітні програми, що інтегрують теоретичну підготовку з практичними аспектами діяльності. Формування у молоді підприємницьких і соціально-орієнтованих компетентностей сприяє підвищенню їхньої здатності ефективно реагувати як на локальні, так і на глобальні суспільні виклики.

Не менш значущою є роль менторської підтримки, яку надають досвідчені фахівці. Менторство забезпечує не лише професійний супровід і консультаційну допомогу, але й сприяє розвитку емоційної стійкості та впевненості підприємців у процесі подолання труднощів. Окремим, однак критично важливим компонентом є інвестиційне забезпечення, яке виступає визначальним чинником трансформації ідей у практичні проєкти. Доступ до фінансових ресурсів, зокрема у формі грантів, кредитів або венчурного капіталу, створює умови для масштабування ініціатив і реалізації їхнього потенціалу. Відсутність належного інвестування значною мірою обмежує життєздатність та розвиток соціальних підприємств.

Підтримка молоді у сфері соціального підприємництва – напрями діяльності низки державних та громадських структур.

У Платформі соціальних змін створено сприятливе середовище для молодих підприємців та забезпечення необхідних умов для успішного старту та розвитку. Зокрема:

– освітні програми та воркшопи – спеціалізовані курси з тематики соціального підприємництва, бізнес-розвитку, фінансової грамотності та лідерства. Усі програми базуються на поєднанні теорії з практикою — учасники працюють над реальними кейсами, що допомагають вирішувати актуальні проблеми в громадах;

– менторська підтримка – залучення до співпраці досвідчених фахівців – від бізнесменів до експертів із соціальних інновацій. Вони діляться знаннями, надають поради та супроводжують підприємців на шляху зростання;

– фінансова та інвестиційна підтримка – завдяки співпраці з локальними та міжнародними партнерами ми допомагаємо молоді залучати фінансування, консультуємо з підготовки бізнес-планів і презентацій для потенційних інвесторів.

– нетворкінг і партнерства – створення можливостей для знайомства з однодумцями, організаціями та інституціями, що можуть підтримати або підсилити молодіжні ініціативи [38].

Метою підрозділу є аналіз реальних кейсів соціальних молодіжних підприємств, створених в Україні в останні роки.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що соціальне молодіжне підприємництво в Україні представлено різноманітними ініціативами, які поєднують бізнес-діяльність із вирішенням соціальних проблем. Розглянемо найбільш відомі та успішні кейси.

Urban Space 100 (Івано-Франківськ)

Одним із найвідоміших прикладів є ресторан Urban Space 100, створений 100 інвесторами, які вклали кошти не заради прибутку, а для розвитку міста.

Особливості моделі:

– 80% прибутку спрямовується на фінансування громадських проєктів;

– підтримка культури, освіти та міських ініціатив;

– функціонування як громадський простір.

– Результати діяльності:

– профінансовано понад 160 соціальних проєктів;

– створено платформу для розвитку локальної громади

Цей кейс демонструє модель імпакт-інвестування, де бізнес працює як інструмент розвитку громади.

Veterano Pizza – це мережа піцерій, заснована ветеранами війни.

Соціальна місія:

- працевлаштування ветеранів;
- допомога їхній соціальній адаптації;
- розвиток ветеранського бізнесу.

Особливості:

- створення спільноти ветеранів;
- масштабування через франшизу;
- поєднання комерційного успіху з соціальною інтеграцією

Цей кейс є прикладом моделі соціальної реінтеграції через бізнес.

Good Bread from Good People (Київ)

Інклюзивна пекарня, де працюють люди з ментальною інвалідністю.

Основні характеристики:

- створення робочих місць для людей з інвалідністю;
- соціалізація працівників;
- благодійна діяльність (передача продукції військовим та нужденним).

Цей кейс ілюструє модель інклюзивного працевлаштування

WoodLuck (Львів)

Соціальна меблева майстерня.

Місія:

- працевлаштування ветеранів;
- підтримка людей після залежностей;
- реабілітація через працю.

Діяльність:

- виготовлення меблів на замовлення;
- участь у соціальних проєктах

Це приклад соціального підприємства, що працює у сфері реабілітації та ресоціалізації.

Горіховий дім (Львів). Соціальна пекарня-кондитерська.

Особливість:

- близько 40% прибутку спрямовується на соціальні програми;
- підтримка жінок у кризових ситуаціях;
- фінансування центрів допомоги

Цей кейс демонструє модель перехресного субсидування.

Vbrani. Соціальний бренд в’язаних виробів.

Соціальна складова:

- працевлаштування людей похилого віку;
- підтримка активного довголіття;
- розвиток крафтового виробництва

Lady Di Atelier. Інклюзивне ательє.

Особливості:

- дизайн створюють люди з інвалідністю;
- автори отримують роялті;
- підтримка творчого розвитку

Соціальне підприємство «Барвиста». Проєкт, спрямований на працевлаштування жінок.

Мета:

- допомога випускницям професійних училищ;
- надання практичних навичок;
- зменшення ризику безробіття та соціальної вразливості

Таблиця 3.1

Узагальнення кейсів соціальних молодіжних підприємств України

№ з/п	Підприємство	Модель	Соціальний ефект
1.	Urban Space 100	Імпакт-інвестування	Розвиток громади
2.	Veterano Pizza	Працевлаштування	Інтеграція ветеранів
3.	Good Bread	Інклюзія	Працевлаштування людей з інвалідністю
4.	WoodLuck	Реабілітація	Соціалізація
5.	Горіховий дім	Перехресне фінансування	Допомога жінкам
6.	Vbrani	Соціальний продукт	Підтримка літніх людей

Отже, розглянуті кейси свідчать, що соціальне молодіжне підприємництво в Україні охоплює різні сфери: від громадського харчування до виробництва та освіти. Незважаючи на відсутність чіткої законодавчої бази, такі підприємства ефективно вирішують соціальні проблеми, створюють робочі місця та сприяють розвитку громад.

В Україні розвивається система діяльності щодо розвитку спроможностей молодіжної роботи, зокрема, молодіжних центрів, шляхом соціального підприємництва як механізму фінансової стійкості. Це стало відповіддю на виклики нестачі фінансування та обмежених можливостей для сталого розвитку молодіжних центрів.

У межах ініціативи було відібрано та підтримано 12 молодіжних центрів, які успішно запустили соціальний бізнес. Результати роботи

демонструють ефективність партнерської моделі співпраці між громадськими організаціями, муніципальними молодіжними центрами та експертним середовищем. Важливим компонентом стала менторська підтримка та навчальна програма, що допомогли учасникам розвинути необхідні компетенції для управління соціальним бізнесом.

Партнери проекту:

– ГО School of ME – організація, що виступила головним виконавцем програми інкубації соціального підприємництва на базі молодіжних центрів.

– ICAP Єднання – партнер, що забезпечив методологічну підтримку та сприяв адвокації моделі соціального підприємництва.

– UNICEF – стратегічний партнер, який надав експертну підтримку та фінансування для впровадження програми.

– USAID (Агентство США з міжнародного розвитку) – надавало фінансову підтримку проєкту в межах ініціативи секторальної підтримки громадянського суспільства.

– ГО «Молодіжна платформа» – партнер, що забезпечив залучення молодіжних центрів та сприяв розбудові спільноти практиків.

– Органи місцевого самоврядування та громади – відіграли ключову роль у впровадженні соціального підприємництва, надаючи підтримку молодіжним центрам [27].

Запуск соціального підприємництва на базі молодіжного центру вимагає комплексного підходу, що включає відбір, навчання, менторську підтримку та фінансування. Нижче наведено алгоритм із середніми витратами на реалізацію.

Для розробки алгоритму, використовуються результати роботи Програми «Розвиток потенціалу молоді у західних областях України», яка реалізується за підтримки UNICEF Ukraine. Фінансування на запуск підприємств було надано за підтримки ICAP Єднання у межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства».

Результати проекту:

– проведено незалежний відбір найбільш мотивованих та спроможних молодіжних центрів з Львівської, Волинської та Закарпатської областей. На конкурс подалось 33 організації.

– реалізовано програму менторської (20 консультацій кожній команді) та експертної підтримки (6 консультацій кожній команді), всі учасники підтвердили розвиток підприємницьких компетенцій, а також залишили позитивні відгуки щодо роботи менторів та експертів та ефективності програми для їх розвитку.

– реалізовано 3-модульну навчальну програму, яка була сформована на базі запитів організацій.

– 12 молодіжних центрів отримали фінансування на середню суму 200 000 тис грн на закупівлю обладнання та матеріалів і запустили соціальне підприємництво [27].

Отже, розвиток соціального підприємництва засобами молодіжної роботи є важливою складовою соціальної політики держави. Молодіжне соціальне підприємництво має значний потенціал для сприяння економічному розвитку України, оскільки воно формує нове покоління підприємців як активних громадян, які поєднують комерційну діяльність із орієнтацією на досягнення суспільно корисних результатів. Завдяки високому рівню мобільності, креативного мислення та технологічної грамотності, молодь демонструє здатність швидко адаптуватися до сучасних викликів, створюючи при цьому соціально відповідальні бізнес-моделі.

ВИСНОВКИ

У дослідженні на основі аналізу теорії і практики з проблеми дослідження визначено ефективні шляхи розвитку соціального підприємництва засобами молодіжної роботи. Результати проведеного дослідження засвідчили досягнення мети, розв'язання поставлених завдань і стали підставою для таких висновків:

1. На основі теоретичного аналізу проблеми дослідження узагальнено сутність поняття соціального підприємництва.

За результатами проведеного теоретичного дослідження встановлено, що поняття «соціальне підприємництво» у наукових джерелах характеризується різноманітністю підходів до його трактування. Загалом соціальне підприємництво розглядається як форма підприємницької діяльності, орієнтована на досягнення соціального та/або екологічного ефекту, що забезпечується через поєднання підприємницької, соціальної та екологічної складових.

Встановлено, що за умови ефективного позиціонування наявність соціальної складової у діяльності підприємства може формувати його конкурентні переваги. Споживачі виявляють вищий рівень зацікавленості у придбанні соціально орієнтованих товарів і послуг, оскільки усвідомлюють, що отримані кошти спрямовуються на вирішення суспільно значущих соціальних проблем.

В Україна наразі відсутнє законодавчо закріплене визначення соціального підприємництва, а також не сформовано комплексного механізму його державної підтримки. З урахуванням статусу України як країни-кандидата на вступ до Європейський Союз, суттєвого значення набуває процес гармонізації національної нормативно-правової системи з європейськими правовими стандартами та підходами.

У цьому контексті прийняття спеціального закону, спрямованого на унормування понятійно-категоріального апарату соціального

підприємництва та визначення інструментів його державного стимулювання, розглядається як важливий етап реалізації євроінтеграційного курсу держави.

2. Проаналізовано міжнародний досвід соціального підприємництва.

Встановлено, що в міжнародній практиці наявні такі основні сфери функціонування соціальних підприємств:

– робоча інтеграція, що передбачає професійне навчання та інтеграцію у суспільне й трудове середовище осіб з інвалідністю та безробітного населення;

– надання персоналізованих соціальних послуг, зокрема у сферах охорони здоров'я, соціального добробуту, медичної допомоги, професійної підготовки, освіти, догляду за дітьми, підтримки осіб похилого віку та малозабезпечених категорій населення;

– забезпечення місцевого розвитку територій, що перебувають у несприятливих соціально-економічних умовах, зокрема діяльність соціальних підприємств у віддалених сільських регіонах, реалізація програм розвитку та реабілітації міських мікрорайонів, а також підтримка міжнародного співробітництва й розвитку третіх країн;

– інші напрями діяльності, серед яких переробка сільськогосподарської продукції, охорона навколишнього природного середовища, розвиток спорту, мистецтва й культури, збереження історико-культурної спадщини, науково-дослідна та інноваційна діяльність, а також захист прав споживачів і спортивних уболівальників.

Міжнародний досвід розвитку соціального підприємництва, представлений у межах різноманітних організаційно-інституційних моделей, становить значний потенційний ресурс для подальшого розвитку цього феномена в Україна. Особливого значення він набуває в контексті удосконалення соціальної роботи як окремої професійної галузі, а також у сфері молодіжної роботи, яка поступово розширює свої теоретичні та практичні засади в межах сучасної соціальної практики.

3. Охарактеризовано молодіжну роботу як ефективний ресурс розвитку соціального підприємництва, а саме:

– молодіжна робота забезпечує формування системи компетентностей, необхідних для ефективної реалізації соціального підприємництва. Участь молоді у тренінгових програмах, волонтерській діяльності, роботі молодіжних центрів та проєктній діяльності сприяє розвитку лідерських компетентностей, навичок проєктного менеджменту, фінансової грамотності, критичного й креативного мислення, а також здатності до командної взаємодії;

– молодіжна робота виступає важливим механізмом формування активної громадянської позиції та соціальної відповідальності молоді. У процесі залучення до громадської діяльності молоді люди набувають здатності ідентифікувати актуальні проблеми локальних громад, аналізувати їх причини та розробляти інноваційні підходи до їх вирішення;

– молодіжні центри та молодіжні простори виконують функцію інституційного середовища для генерування, апробації та реалізації соціально підприємницьких ідей. У межах зазначених просторів формуються мережі соціальної взаємодії та команди однодумців, орієнтованих на впровадження соціальних проєктів і підприємницьких ініціатив.

Молодіжне соціальне підприємництво визначається як форма соціального підприємництва, що ініціюється та реалізується молоддю (переважно вікової групи 18–35 років) і спрямована на розв’язання актуальних суспільних проблем, зокрема безробіття серед молоді, інтеграції вразливих соціальних груп, реалізації екологічних ініціатив та розвитку локальних громад.

Розвиток молодіжного соціального підприємництва є вагомим чинником подолання економічної нестабільності, зумовленої воєнними діями, оскільки він забезпечує створення нових робочих місць для молоді, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та інших соціально вразливих категорій населення. Крім того, він сприяє інтеграції молодого покоління в соціально-економічні процеси держави, що позитивно впливає на сталість економічного зростання, а також забезпечує залучення інвестиційних і грантових ресурсів до реалізації інноваційних підприємницьких ініціатив.

4. Розкрито особливості соціального підприємництва як інструменту сприяння соціальній інтеграції молоді.

Молодіжне соціальне підприємництво відіграє важливу роль у процесах відновлення національної економіки, поєднуючи підприємницькі підходи з вирішенням соціально значущих проблем. Воно сприяє формуванню стійких бізнес-моделей і водночас стимулює суспільний розвиток, закладаючи підґрунтя для економіки, орієнтованої на інклюзивність, сталий розвиток та соціальну відповідальність. сталого суспільства.

Виокремлено особливості соціального підприємництва як інструмент сприяння соціальній інтеграції молоді:

– наявність суспільної корисності та підприємницької поведінки, орієнтованої на досягнення соціально значущих цілей або підтримку соціально вразливих груп населення;

– поєднання фінансових і суспільно значущих цілей у межах так званих гібридних організацій, що інтегрують приватні економічні інтереси із суспільними потребами;

– самоокупність та здатність до генерації прибутку, який реінвестується у досягнення визначених соціальних цілей підприємства;

– виконання ролі агентів соціальних змін, які сприяють трансформації суспільного порядку денного та формуванню нових підходів до розуміння соціальних проблем;

– продукування інноваційних рішень, спрямованих на подолання суспільних викликів із використанням підприємницьких методів і підходів;

– спрямованість на вирішення проблем, зумовлених ринковими «провалами», які не можуть бути ефективно подолані виключно державними інституціями.

5. Узагальнено практичний досвід діяльності соціальних молодіжних підприємств України.

Виокремлено критерії соціального бізнесу:

– спрямування визначеної частки прибутку підприємства на досягнення соціальної мети, зокрема на підтримку діяльності громадських організацій, благодійних фондів або реалізацію соціальних проєктів;

– забезпечення працевлаштування представників вразливих категорій населення, коли встановлений відсоток працівників підприємства становлять особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, ветерани, одинокі матері та інші соціально вразливі групи;

– створення продукції або надання послуг, що формують вимірювану соціальну цінність, зокрема через сприяння подоланню корупції, покращення екологічної ситуації чи вирішення інших суспільно значущих проблем.

Встановлено, що розширення впливу молодіжного соціального підприємництва потребує системного підходу до його інституційної підтримки з боку державних органів, бізнес-середовища та громадянського суспільства. Зокрема, необхідним є впровадження ефективних освітніх програм для молодих підприємців, формування сприятливих умов для розвитку соціальних ініціатив, а також удосконалення механізмів доступу до фінансових ресурсів.

Визначено умови щодо сприятливого середовища для молодих підприємців та забезпечення необхідних умов та форм для успішного старту та розвитку: освітні програми та воркшопи; менторська підтримка; фінансова та інвестиційна підтримка; нетворкінг і партнерства; та ін.

Проаналізовано реальні кейси соціальних молодіжних підприємств, створених в Україні, молодіжного соціального підприємництва як інструменту економічного зростання та механізму соціальної трансформації, що сприяє формуванню інноваційного та соціально відповідального суспільства.

Перспективи подальших наукових досліджень доцільно спрямувати на формування комплексної екосистеми підтримки молодіжного соціального підприємництва, що охоплює нормативно-правове регулювання, а також освітні й фінансові інструменти, що, своєю чергою, створює передумови для забезпечення сталого розвитку цього сектору в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асоціація молодіжних працівників України. URL: http://surl.li/ezxbpI

2. Асоціація молодіжних центрів України. URL: https://youthcenters.net.ua/pro-asotsiatsiyu/

3. Білан Ю., Міщук Г., Рощик І., Кроль В. Social integration of internally displaced persons in Ukraine: Problems and challenges for governing local communities. *Problems and Perspectives in Management*. 2024. Vol. 22, No. 1. P. 728–740. http://dx.doi.org/10.21511/ppm.22(1).2024.57

4. Бражко О. Основні тенденції соціально-правових проблем розвитку соціального підприємництва в Україні. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Право. 2023. Т. 14. С. 7–15. DOI: https://doi.org/10.34079/2226-3047-2023-14-27-7-15

5. В Україні налічується 3 мільйони людей з інвалідністю – Жолнович. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3763345-v-ukraini-nalicuetsa-3-…;

6. В Україні пропонують узаконити соціальне підприємництво: зареєстровано новий законопроект. URL: https://news.dtkt.ua/state/entrepreneurship/104650-v-ukrayini-proponuiut-uzakoniti-socialne-pidprijemnictvo-zarejestrovano-novii-zakonoprojekt

7. Всеукраїнський молодіжний центр України. URL: https://auyc.org.ua/

8. Екосистема соціального підприємництва в Україні: виклики та можливості. URL: https://pactukraine.org.ua/sites/default/files/2018-06/APEA_REPORT_ukr…

9. Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні". URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text

10. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» (2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20

11. Коляда Наталія, Кравченко Оксана, Левченко Наталія. Розвиток молодіжної роботи в закладах вищої освіти: академічний, науковий та прикладний аспекти. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. Вип. 1 (12). С. 146–157.

12. Кот Л. Соціальне підприємництво як інструмент підвищення економічної безпеки держави. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 5 (56). С. 388–396.

13. Левченко Н. В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи: теорія і практика : монографія. Київ : Компринт, 2023. 429 с.

14. Левченко Наталія, Коляда Наталія. Молодіжна робота як соціальна детермінанта державної політики. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2025. Вип. 2 (15). С. 208-217.

15. Левченко Наталія, Коляда Наталія. Молодіжна робота як соціальна детермінанта державної політики. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2025. Вип. 2 (15). С. 208–217.

16. Міжнародний досвід соціального підприємництва і перспективи його застосування в Україні. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/zarubizhnyy-dosvid-sotsialnoho-pidpryyemnytstva-i-perspektyvy-yoho

17. Модель соціальних підприємств. URL: https://business.diia.gov.ua/entrepreneur-handbook/item/model_socialnih_pidpriemstv

18. Модель соціальних підприємств. URL: https://business.diia.gov.ua/entrepreneurandbook/item/model_socialnih_pidpriemstv

19. Онікієнко І., Братченко Л., Комарова О. Соціально-культурні проєкти як важливий чинник адаптації внутрішньо переміщених осіб та розвитку соціального підприємництва в умовах російсько-української війни. Київ : Каравела, 2023. 210 с.

20. Паламарчук О., Габа І. Соціальне підприємництво як інструмент сприяння соціальній інтеграції внутрішньо переміщених осіб. *Соціальна робота та соціальна освіта*. Вип. 1(16). С. 84–92.

21. Панькова О. В., Касперович О. Ю. Стан, проблеми та шляхи реалізації підприємницької активності внутрішньо переміщених осіб в Україні в контексті соціальної справедливості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 19. Ч. 2. С. 101–105.

22. Панькова О. В., Касперович О. Ю. Стан, проблеми та шляхи реалізації підприємницької активності внутрішньо переміщених осіб в Україні в контексті соціальної справедливості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 19. Ч. 2. С. 101–105. https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fcf8e0dd-1597-4c72-85c3-22cf0906a3ec/content (дата запиту: 12.01.2026)

23. Перехудова Т. Social assistance provision to displaced persons on the principle of social and labor inclusion. *Демографія та соціальна економіка (Demography and Social Economy)*. 2022. № 3 (49). С. 145–161.

24. Поліщук В. А., Олексюк Н. С., Бачинська О. М. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади: соціально-економічний аспект. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 6 (1). С. 82–89. DOI: https://doi.org/10.32782/CMI/2023-6-1

25. Проєкт Закону про внесення зміни до Закону України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" щодо розвитку соціального підприємництва. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57620

26. Словник термінів, які використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти. Рада Європи, 2021. 53 с.

27. Соціальне підприємництво на базі молодіжних центрів. Практичні рекомендації. URL: https://home.ednannia.ua/analytics/data-catalog/476

28. Соціальне підприємництво, як спосіб фінансової сталості молодіжних центрів. URL: https://youthplatform.com.ua/sotsialne-pidpryiemnytstvo-iak-sposib-finansovoi-stalosti-molodizhnykh-tsentriv/

29. Соціальне підприємництво. Бізнес-модель. Реєстрація. Оподаткування / Долуда Л., Назарук В., Кірсанова Ю. Київ, ТОВ «Агентство «Україна», 2017. 92 с.

30. Соціальне підприємництво. Вікіпедія. 2026. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Social_entrepreneurship

31. Соціальне підприємництво: Ефективний інструмент подолання соціальних викликів в Україні? URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/sotsial-ne-pidpryiemnytstvo…

32. Соціальне підприємництво: новий законопроєкт №14156. URL: https://medoc.ua/blog/socialne-pidprimnictvo-novij-zakonoprokt-14156-

33. Соціальне підприємництво: посібник для викладачів курсу / за наук. редакцією к.е.н. А. О. Корнецького/ К. : Фамільна друкарня Huss, 2019. 160 с.

34. Соціальне підприємництво: посібник для викладачів курсу / за наук. редакцією к.е.н. А. О. Корнецького. К. : Фамільна друкарня Huss, 2019. 160 с.

35. Турчак В., Швед В. Молодіжне соціальне підприємництво як шлях до відновлення економіки країни. *Моделювання розвитку економічних систем (Modeling the Development of the Economic Systems).* 2025. № 1. С. 436–442.

36. Чернега І.І., Жарун О.В., Панахно Р.В., Майданюк Р.П. Соціальне підприємництво: досвід європейських країн та сучасні тенденції розвитку в Україні. *Журнал з менеджменту, економіки та технологій*. Державний біотехнологічний університет, 2024. № 2. С. 13-27.

37. Що слід знати про соціальне підприємництво Посібник / В. Смаль, В. Кокоть.https://auc.org.ua/sites/default/files/library/social_entrepreneurship_-guide-web-1.pdf

38. Як соціальне підприємництво може допомогти українській молоді долати виклики сьогодення? URL: https://social-change.com.ua/yak-sotsialne-pidpryyemnytstvo-mozhe-dopomogty-ukrayinskij-molodi-dolaty-vyklyky-sogodennya/

39. Koliada N., Levchenko N. Center of employment and professional development of young people with special needs. *Materials science Web of science Inted 2021. Rroceedings*. 2021, pp. 966-970.

40. Koliada Natalia. Family-type children's home as an alternative form of childhood social protection. *Інноватика у вихованні*. 2023. Випуск 18. С. 76–85.

41. Kravchenko, O., Koliada, N., Levchenko, N. Youth Workers and Innovative Development of Social Work. *Advances in Intelligent Systems and Computing*, 2020, 1209 AISC, pp. 421-430.

42. Lambovska M., Sardinha B., Belas, Jr. J. Impact of the covid-19 pandemic on youth unemployment in the European Union. *Ekonomicko-manazerske spektrum.* 2020. Т. 15, № 1. С. 55–63.

43. Levchenko Nataliia, Koliada Nataliia, Kravchenko Oksana. Development of interpersonal communication in the soft skills system of youth in the conditions of the institution of higher education. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. Вип.2 (11). С. 202–206.

44. Libanova E., Cymbal A., Lisogor L., Iarosh O. Labour market transitions of young women and men in Ukraine Results of the 2013 and 2015 school-to-work transition surveys. Work4Youth Publication Series No. 41. International Labour Office, Geneva, 2016. 105 c.

45. Nilsson S. Enhancing individual employability: the perspective of Engineering graduates. Education & Training. 2010. №52(6/7). P. 540-551.

46. Recommendation of the Council on Creating Better Opportunities for Young People. OECD/LEGAL/0474. 10.06.2022: OECD. URL: https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0474

47. Resolution of the united nations general assembly. General Assembly of the United Nation, 1981. 2 p. URL: https://international.vlex.com/vid/res-36-28-resolution-861182728

48. Salzburg II – Recommendations – 2010. URL: https://eua.eu/resources/publications/615:salzburg-ii- %E2%80%93-recommendations.html

49. Shelagh Green, Sergi Martínez-Rigol, Stefania Mellera, Julia Pion Da Rocha Paranhos (2021) Career services in times of COVID-19. URL: https://cutt.ly/ZJ3Mg9Y

50. The reinforced Youth Guarantee: European Commission. URL: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1079&langId=en

51. The International Association Of Schools Of Social Work (Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи). URL: https://bit.ly/2ZYWK0N

52. Thi Tuyet Tran (2019) Graduate employability. Innovate Higher Education to Enhance Graduate Employability. p. 158–168. URL: https://cutt.ly/4J3Z2sa

53. World Bank Open Data. URL: https://data.worldbank.org/

54. Youth Employment Initiative (YEI): European Commission. URL: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1176 (дата запиту: 05.11.2024)

55. Youth employment: Bureau for Employers' Activities: ILO. URL:https://www.ilo.org/actemp/areas-of-work/WCMS_582096/lang--en/index.htm

ДОДАТКИ

Додаток А

Підтримка соціального підприємництва в умовах воєнного стану[1]

Соціальне підприємництво на сьогодні може бути одним з інструментів для вирішення актуальних суспільних проблем. Соціальний бізнес покликаний стимулювати соціальні зміни і тому потребує уваги та допомоги держави. Так, у комплексній програмі розвитку малого та середнього підприємництва регіонів на 2021-2023 роки, одним із завдань є підтримка розвитку соціального підприємництва в Україні.

Державна служба зайнятості пропонує ряд активних програм для бізнесу, які покликані допомогти у вирішенні питань працевлаштування або збереження робочих місць для соціально вразливих категорій населення. Серед них:

1. **Програма з надання роботодавцям компенсацій за працевлаштування зареєстрованих безробітних** (Постанова КМУ від 10 лютого 2023 р. № 124), яка включає:

1.1. Надання компенсації фактичних витрат роботодавця у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Дія програми поширюється на роботодавців (суб'єктів господарювання), які за направленням центру зайнятості працевлаштовують осіб, які належать до наступних категорій і перебувають у статусі зареєстрованого безробітного понад один місяць:

1) один з батьків або особа, яка їх замінює і:

- має на утриманні дитину (дітей) віком до шести років;

[1] **Підтримка соціального підприємництва в умовах воєнного стану**

https://www.if.gov.ua/sotsialne-pidpryiemnytstvo/pidtrymka-sotsialnoho-pidpryiemnytstva-v-umovakh-voiennoho-stanu

- виховує без одного з подружжя дитину віком до 14 років або дитину з інвалідністю;
- утримує без одного з подружжя особу з інвалідністю з дитинства (незалежно від віку) та/або особу з інвалідністю I групи (незалежно від причини інвалідності);

2) діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування;

3) особи, звільнені після відбуття покарання або примусового лікування;

4) особи, яким до настання права на пенсію за віком відповідно до ст. 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» залишилося 10 і менше років;

5) особи, яким виповнилося 15 років та які за згодою одного з батьків або особи, яка їх замінює, можуть, як виняток, прийматися на роботу;

6) особи, стосовно яких згідно із Законом України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення;

7) довготривалі безробітні, які перебувають у статусі зареєстрованого безробітного понад 6 місяців

Термін працевлаштування: не менше ніж на два роки. Загальна тривалість виплати компенсації становить 12 місяців протягом двох років.

Розмір компенсації: сума фактично сплаченого єдиного внеску, але не більше двох розмірів мінімального єдиного внеску.

***1.2. Надання компенсації у розмірі 50% фактичних витрат на оплату праці,* але не більше розміру мінімальної заробітної плати.**

Дія програми поширюється на роботодавців (суб'єктів господарювання), які за направленням центру зайнятості працевлаштовують громадян, які перебувають у статусі зареєстрованого безробітного понад 1 місяць, з числа:

- осіб з інвалідністю, які не досягли пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»;
- учасників бойових дій, зазначених у пунктах 19-21 частини першої статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;
- осіб, яким до настання права на пенсію за віком залишилося не більше п’яти років.

Термін працевлаштування: не менше ніж на рік. Загальна тривалість виплати компенсації становить 6 місяців протягом року. Розмір компенсації становить 50 % фактичних витрат на оплату праці, але не може перевищувати розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законодавством на момент виплати.

1.3. Надання компенсації у розмірі 50% мінімальної заробітної плати.

Дія програми поширюється на роботодавців (суб’єктів господарювання), які за направленням центру зайнятості працевлаштовують громадян, які перебувають у статусі зареєстрованого безробітного понад 1 місяць, з числа:

- молоді до 25 років, страховий стаж яких становить менше 12 місяців;
- молоді до 35 років, які працевлаштовуються на перше робоче місце;
- громадян, які звільнилися зі строкової військової (альтернативної) служби (незалежно від віку) і працевлаштовуються на перше робоче місце.

Загальна тривалість виплат становить 6 місяців протягом року. Розмір компенсації становить 50 % мінімальної заробітної плати, встановленої законодавством на момент виплати.

2. Програма з надання роботодавцям компенсацій на оплату праці за працевлаштованих зареєстрованих безробітних із числа внутрішньо переміщених осіб (Постанова КМУ від 08 вересня 2015 року №696).

Право на отримання такого виду компенсації надається роботодавцю за умови працевлаштування зареєстрованих безробітних з числа внутрішньо переміщених осіб за направленням центру зайнятості на умовах строкових трудових договорів і збереження гарантій зайнятості таких осіб протягом періоду, що перевищує тривалість виплати у 2 рази.

Розмір компенсації: фактичні витрати на оплату праці, але не вище двох розмірів мінімальної заробітної плати, установленої законом.

Компенсація здійснюється за кожен непарний місяць роботи протягом року, але не більше ніж за шість календарних місяців.

3. Програма з надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні (постанова КМУ від 20 березня 2022 р. № 331)

Право на отримання такого виду компенсації надається роботодавцю за кожну працевлаштовану особу з числа внутрішньо переміщених осіб на умовах строкового або безстрокового трудового договору (контракту), гіг-контракту, зокрема за сумісництвом, яким забезпечено працевлаштування такої особи з розміром заробітної плати за повністю виконану місячну (годинну) норму праці не нижчим розміру мінімальної заробітної плати.

Компенсація витрат надається у розмірі 6700 гривень щомісяця за кожну працевлаштовану особу, за яку роботодавцем сплачується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Загальна тривалість надання такої компенсації не може перевищувати двох місяців з дня працевлаштування особи.

4. Надання допомоги по частковому безробіттю (Постанова КМУ від 21 червня 2022 р. № 702).

Допомога по частковому безробіттю надається застрахованим особам (працівникам та фізичним особам-підприємцям) у разі втрати ними частини заробітної плати (доходу) у зв'язку із зупиненням (скороченням) виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг) з причин: економічного, технологічного характеру, виникнення надзвичайної ситуації, введення надзвичайного або воєнного стану, встановлення карантину.

Право на таку допомогу мають застраховані особи, за яких (які) протягом останніх шести місяців, що передують місяцю, в якому почалося зупинення (скорочення) виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг), що призвело до втрати ними частини заробітної плати (доходу), сплачено (сплатили) єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. У разі коли протягом останніх шести місяців до звернення про надання допомоги по частковому безробіттю законодавством надано право окремим роботодавцям або фізичним особам - підприємцям, які є застрахованими особами, не сплачувати єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, застосовуються попередні 180 календарних днів до такого періоду.

Допомога надається за зверненням роботодавця або фізичної особи-підприємця, яка є застрахованою особою.

Максимальний розмір допомоги не може перевищувати 50 відсотків розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом.

Тривалість такої виплати не більш як 180 календарних днів сумарно протягом 36 місяців з дня зупинення (скорочення) виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг).

5. Організація професійного навчання зареєстрованих безробітних на замовлення роботодавців, зокрема, і соціальних підприємців (постанова КМУ від 24 березня 2023 року № 264).

Державна служба зайнятості має власну мережу сучасних центрів професійно-технічної освіти, які готують фахівців за 95 професіями та 335 освітніми програмами.

Після закінчення навчання слухачам видається документ державного зразка про присвоєння відповідної кваліфікації.

У межах вирішення соціальних питань центри професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості співпрацюють з пенітенціарними установами щодо організації навчання осіб, позбавлених волі, за окремими освітніми програмами.

Для підтримання конкурентоспроможності окремих категорій громадян організовується навчання за ваучерами (Постанова КМУ від 20 березня 2013 року № 207), які надаються за затвердженим Мінекономіки переліком професій та спеціальностей.

6. Надання мікрогрантів на створення або розвиток власної справи.

Кошти надаються на безповоротній основі за умови дотримання Порядку надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу (Постанова КМУ від 21 червня 2022 року № 738).

Сума мікрогрантів за програмою «Власна справа» - від 50 до 250 тисяч гривень. Основною вимогою отримання коштів є створення нових робочих місць.

Подати заявку на отримання мікрогранту можна через Портал Дія. До заяви обов'язково додається бізнес-план щодо започаткування нового або розвитку вже діючого бізнесу.

Рішення щодо надання мікрогрантів приймає Державний центр зайнятості. Після перевірки на відповідність вимогам та погодження бізнес-проєкту грантові кошти перераховуються на окремий рахунок заявника в Ощадбанку.

Впродовж трьох років підприємець повертає отриману суму коштів шляхом сплати податків та зборів, передусім за працевлаштованих працівників.

Кабінет Міністрів 30 березня 2023 року ухвалив Постанову №286 про розширення з 10 квітня 2023 року програми надання безповоротних грантів у

рамках проєкту єРобота, яка включатиме окремі напрями для ветеранського бізнесу.

Програма передбачає надання грантів на суми, які не можуть перевищувати 250 тисяч гривень, 500 тисяч гривень та 1 мільйон гривень:

- до 250 тисяч гривень можна отримати на власний бізнес за умови створення щонайменше одного робочого місця;
- до 500 тисяч гривень може отримати член родини учасника бойових дій за умови створення щонайменше двох робочих місць. Співфінансування за цією програмою таке: 70% надає держава, 30% — власні кошти підприємця;
- до 1 млн гривень зможе отримати учасник бойових дій, якщо він до цього вже був підприємцем та не менш ніж три роки був зареєстрований як ФОП. Головна умова — створити від чотирьох робочих місць, із яких щонайменше два — це ветерани або люди з інвалідністю внаслідок війни. Тут так само співфінансування буде 70% на 30%.

Для отримання більш детальної інформації щодо працевлаштування та реалізації активних програм зайнятості ви можете звернутися до найближчого центру зайнятості

Додаток Б

Соціальне підприємництво в молодіжному центрі (проєкт «Стартуй»)[2]

У Києві відбувся захід, присвячений соціальному підприємництву молоді, зокрема досвіду впровадження таких ініціатив у проєкті «Стартуй».

«Стратегічна мета соціального підприємництва це не лише вирішення проблемних питань, а й інвестиції у суспільні зміни та цінності, які отримає молодь через покращення якості життя у громадах», – зазначила Наталія Рудницька, заступник начальника управління молодіжної політики Мінмолодьспорту.

Загалом до заходу доєдналися понад 50 молодих людей, яким було представлено досягнення восьми молодіжних центрів у розвитку соціального підприємництва.

Серед ініціатив:

1. Молодіжний центр Дніпра із проєктом StoryBook (соціальне підприємство із виготовлення шкільних випускних фотоальбомів).
2. Lviv Open Lab із громадською лабораторією з визначення якості води на базі молодіжного простору.
3. Вінницький обласний молодіжний центр «КВАДРАТ» і їхня кав'ярня KAVA².
4. Молодіжний центр «Місто ідей» з майстернею «Твори своє», яка націлена на створення рекламної продукції для промоції громади і виготовлення традиційної волинської кераміки.
5. Молодіжний центр «Хаб 93» із проєктом «Kalush Story», що спрямований на створення одягу, сувенірів та крафтових продуктів, вироблених в Калуській громаді.

---

[2] Соціальне підприємництво в молодіжному центрі: досвід проєкту «Стартуй»https://youthcenters.mms.gov.ua/newsarticle?id=120

6. Пластовий вишкільний центр із проєктом «Екостаниця друку». Екологічний поліграфічний центр в Бучі (Київська область). Надаватимуть поліграфічні послуги та перероблятимуть використані банери на екологічні аксесуари.

7. Молодіжний культурно-освітній Центр Науки Тернополя, що надає освітньо-розважальні послуги із залученням інтерактивних експонатів на базі музею.

8. Молодіжний центр «Нові крила» із студією одягу «Леле», яка створюватиме брендований одяг на замовлення.

Учасники напрацювали рекомендації щодо створення сприятливих умов для започаткування та розвитку соціального підприємництва молодіжними центрами та громадськими організаціями України.

Проєкт «EU4Youth Phase III – Strengthening sustainability and social inclusion of young people» реалізується ГО “Молодіжна платформа” та “School of ME” у партнерстві з Міністерством закордонних справ Литовської Республіки та Central Project Management Agency (CPVA) за підтримки Міністерства молоді та спорту України та фінансової підтримки Європейського Союзу.